

*Ляш А. О.,
професор кафедри правознавства
факультету економіки, права
та інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат юридичних наук, професор*

УГОДА ПРО ПРИМИРЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Поглиблення процесів гуманізації та демократизації українського суспільства призвело до якісного оновлення кримінального процесуального законодавства України, зокрема застосування диференційованого підходу до вирішення кримінально-правових конфліктів стосовно осіб, які вчинили злочини, що не становлять великої суспільної небезпеки. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) (ст. 468) передбачає два види угод у кримінальному провадженні: 1) угода про примирення; 2) угода про визнання винуватості [1].

Угода про примирення, згідно з ч. 1 ст. 469 КПК, може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді) [1].

Таким чином, ні сторона обвинувачення (слідчий, прокурор) ні суд (суддя) не мають права брати участь у домовленостях щодо укладення угоди про примирення.

Іншої думки дотримується окремі автори, зокрема, О. О. Дудоров вважає, що ініціатором примирення можуть бути і працівники правоохоронних органів [2, с. 135], а на думку В. А. Шкелебей, крім цього, ще й суд [3, с. 119].

Д. Лупеко зауважує, що виключення прокурора з процесу надання допомоги сторонам при укладенні угоди про примирення не є виправданим. Свою позицію цей автор обґрунтовує тим, що у прокурора як у досудових, так і в судових стадіях процесу є всі необхідні повноваження, організаційні та процесуальні можливості, щоб сприяти проведенню примирних процедур [4, с. 22]. Отже, Д. Лупеко виступає за посилення ролі прокурора при укладенні угоди про примирення.

З такою думкою погодитись неможливо, оскільки це може призвести до зловживань посадовим становищем і корупції. Варто також врахувати положення закону щодо можливості укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, де участь прокурора взагалі не передбачена. Тому, можливість ініціювати примирення працівниками правоохоронних органів, зокрема, слідчим, прокурором, а також судом (суддею) викликає певний сумнів. У разі прояву ініціативи з боку слідчого, прокурора, які є стороною обвинувачення, не можна повністю виключити можливість тиску з їх боку як на потерпілого, так і на підозрюваного (обвинуваченого) залежно від ситуації, що склалася у кримінальному провадженні.

Також не можна погодитися, що ініціатором примирення може бути суд (суддя) з тих же міркувань. Крім цього, потрібно враховувати й те, що суд є органом правосуддя, вирішує справу по суті і ухвалює в ній відповідні процесуальні рішення, що належать до його повноважень. При цьому, незалежно від того коли досягнуто примирення, на досудовому провадженні чи під час судового розгляду, суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді (ч. 6 ст. 474 КПК) [1]. Тобто, саме на суд покладено обов'язок з'ясувати, чи не було тиску на суб'єктів примирення і чи дійсно факт примирення є їх добровільним волевиявленням.

Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право витребувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх (ч. 6 ст. 474 КПК) [1]. Такий порядок, в основному, забезпечує дотримання вимог, що ставляться до судових рішень – законність, обґрунтованість, вмотивованість і справедливість (ст. 370, ч. 1 ст. 410 КПК) [1], що істотно зменшує кількість поданих апеляцій [5, с. 64].

Під час кримінального провадження у формі приватного обвинувачення мають місце випадки неявки потерпілих під час досудового провадження і в судове засідання, що унеможлиблює встановлення обставин, що підлягають доказуванню (ст. 91 КПК) і з'ясувати наявність добровільності укладення угоди. Тому, окремі автори з метою забезпечення належної участі потерпілого у кримінальних провадженнях даної категорії вважають доцільним визначити наслідки неявки потерпілого. У зв'язку з цим, пропонують збільшити розмір грошового стягнення шляхом внесення зміни в ч. 1 ст. 139 КПК такого змісту: «...від 0,5 до 1 розміру мінімальної заробітної плати – у випадку не присуття на

виклик слідчого, прокурора під час кримінального провадження у формі приватного обвинувачення; від 1 до 3 розмірів мінімальної заробітної плати – у випадку не прибуття на виклик слідчого судді, суду під час кримінального провадження у формі приватного обвинувачення» [6, с. 12].

Суд зобов'язаний перевірити угоду на відповідність вимогам КПК та/або закону і за наявності підстав, передбачених ч. 7 ст. 474 КПК, відмовляє в затвердженні угоди [1].

М. В. Лотоцький під час аналізу іншої угоди – про визнання винуватості, звертає увагу на посилення ролі прокурора, зменшення ролі суду у кримінальному провадженні, посилення корупції в діяльності прокурорів та суддів та інші [7, с. 236], а Г. П. Серeda при цьому основною проблемою вважає можливі корупційні прояви в діяльності прокурорів і суддів [8, с. 8].

Законом (ч. 7 ст. 469 КПК) передбачено, що слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення [1]. В. А. Шкелебей вважає, що при цьому необхідно передбачити відповідний протокол ознайомлення сторін на право їх примирення [8, с. 184]. На мій погляд, ознайомлення сторін з таким правом необхідно робити за наявності відповідних підстав і окремо для кожного суб'єкта. Для потерпілого – це момент визнання його потерпілим у кримінальному провадженні згідно зі ст. 55 КПК, де передбачено вручення йому пам'ятки про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення. Крім цього, згідно з ч. 4 ст. 56 КПК, на всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження [1].

Для підозрюваного – це момент письмового повідомлення про підозру, в якому, відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 277 КПК, передбачено його права. Крім цього, ч. 3 ст. 276 КПК зобов'язує слідчого, прокурора або іншу уповноважену службову особу на прохання підозрюваного після повідомлення про його права детально роз'яснити кожне із зазначених прав [1]. На жаль, з-поміж прав, передбачених ч. 3 ст. 42 КПК, право на примирення прямо не визначено. Тому ст. 42 КПК доцільно було б доповнити ч. 3¹ такого змісту: «На всіх стадіях кримінального провадження підозруваний, обвинувачений має право примиритися з потерпілим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та цим Кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження».

Думаю, що таке доповнення урівняло б у правах підозрюваного, обвинуваченого з потерпілим. До внесення в КПК запропонованого доповнення доцільно скласти відповідний протокол про ознайомлення сторін з їх правом на примирення, як пропонує В. А. Шкелебей.

Укладення угоди про примирення може бути умовою звільнення особи від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК, згідно з якою потрібна сукупність таких умов: 1) вчинення злочину вперше; 2) вчинення злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості; 3) примирення винного з потерпілим; 4) відшкодування завданих особою збитків або усунення заподіяної шкоди.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/files/noviy_kpk_2012.pdf.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – Київ: Кантон, А.С.К, 2001. – 1104 с.
3. Шкелебей В. А. Процесуальні засади звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям та примиренням винного з потерпілим: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Шкелебей Вікторія Анатоліївна. – Київ, 2013. – 265 с.
4. Лупеко Д. Участь прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод. Проблеми та перспективи / Д. Лупеко // Вісник прокуратури. – 2012. – № 11 (137). – С. 21–25.
5. Шаблін Є. Проблемні питання реалізації потерпілим прав при укладенні угоди про примирення у кримінальному процесі / Є. Шаблін // Вісник прокуратури. – 2014. – № 10 (160). – С. 62–71.
6. Діков І. В. Проблеми кримінального провадження у формі приватного обвинувачення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / І. В. Діков. – Ірпінь, 2016. – 16 с.
7. Лотоцький М. В. Наслідки укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні / М. В. Лотоцький // Науково-інформаційний вісник «Право». – 2013. – № 7. – С. 236–241.
8. Серета Г. П. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Г. П. Серета // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 5–8.
9. Шкелебей В. А. Угоди про примирення й визнання винуватості у

кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз / В. А. Шкелебей // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 6. – С. 179–188.

*Ляш А. О.,
професор кафедри правознавства
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат юридичних наук, професор,
Кубрак О. І.,
студент 5-го курсу
Київського національного університету
культури і мистецтв*

УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Поширеною є думка, що з набранням чинності Кримінальним процесуальним кодексом України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК) [1], законодавець, впроваджуючи інститут угод у кримінальне провадження, мав на меті спростити процедуру розгляду певної категорії кримінальних проваджень (справ), зменшити навантаження на судові та правоохоронні органи, зменшити процесуальні строки кримінального провадження, зменшити кількість осіб у СІЗО та в'язницях, зекономити бюджетні кошти та інше. Інститут угод у кримінальному судочинстві (зокрема, угоди про визнання винуватості) має як прихильників (вони наводять вище перелічені переваги), так і опонентів, які вважають, що основними проблемами при практичному застосуванні інституту угод про визнання винуватості є посилення ролі прокурора. При цьому зменшується роль суду у кримінальному провадженні, обмежується право на оскарження вироку, передбачено притягнення до кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди, посилюється корупція в діяльності прокурорів та суддів та інші [2, с. 236; 3, с. 8].

Питання інституту кримінального провадження на підставі угод у своїх наукових працях досліджували такі процесуалісти, як А. С. Александров, Є. М. Блажівський, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін, В. Т. Нор, В. Я. Тацій, І. Я. Фойницький, М. І. Хавронюк, В. А. Шкелебей та ін. Окремі вітчизняні вчені процесуалісти (П. М. Маларчук, В. Н. Махов, П. В. Пушкар, Д. В. Філін та ін.) звертали увагу на необхідність імплементації